

met de gedachte, dat die wedergeboorte uitloeft als gave uit het verbond der genade.

In den diepsten grond nemen dus alle Gereformeerden hun standpunt in het verbond en zijn be- loften, en verschil is er alleen over of en in hoeverre die beloften reeds werkelijk zijn. Een verschil dus niet in principie, maar alleen in consequentie.

Het slot van dit schrijven geven we een vol- gend maal.

Officiële Berichten.

De classis Zutphen der Gereformeerde kerken heeft in hare vergadering van 5 Mei 1904 den Eerw. heer A. P. S. Schaafsma, Theol. cand. aan de Vrije Universiteit, preparatoir onderzoek en met algemeene stemmen beroepbaar verklaard in de Gereformeerde kerken.

Namens de classis Zutphen: H. W. FELDERHOF.

Dinsburg, Mei 1904.

De classis 's Gravenhage der Gereformeerde kerken in Nederland, op 10 Mei 1904 te 's-Gravenhage vergaderd, heeft den Eerw. heer A. Taal, Theol. cand. aan de Vrije Universiteit, preparatoir onderzoek en na gunstigen uitslag beroepbaar verklaard in de Gereformeerde kerken in Nederland.

De classis voornoemd: Namens haar, L. v. LOON, h. t. Actuaris.

Zondag 15 Mei was 't voor onze gemeente een gewichtige dag. Onze leeraar, de Wel Eerw. Ds. Hoek, nam afscheid van onze gemeente naar aanleiding van de tekstwoorden Ezeke. 4: 20, 21. Dat de Heere hem zegene ook in zijn nieuw arbeidsveld is onze wensche.

Namens den kerkeraad: J. Van Dalen, scriba, waar voortaan het adres is van de Gerf. kerk van Ambt-Vollenhove (B).

AGENDUM der particuliere Synode van de Gerf. Kerken in de Prov. Utrecht op Woensdag 1 Juni 1904, des morgens te 10 uren in de Kerkekamer der Oosterkerk te Utrecht

Namens der Afgevaardigden.

Van de classis Utrecht:

Primus: Ds. H. Buitenhuis te Vreeswijk; Ds. K. Ferenhout te Utrecht; R. Barneveld, ouderling te Vreeswijk; A. Fakink, ouderling te Utrecht.

Secundus: Ds. M. van Minne te Utrecht; Ds. W. Verhoef te Zeist; G. J. E. du Marchie van Voorthuizen, ouderling te Driebergen; Van Zanten, ouderling te Zeist.

Van de classis Amersfoort:

Primus: Ds. A. M. Donner te Amersfoort; Ds. W. H. Gijsen te Baarn; J. de Ruyg, ouderling te Soest; W. Ruitenbergh, ouderling te Amersfoort.

Secundus: Ds. J. Koppe te Buschoten; Ds. H. Teerink te Amersfoort; H. R. Kerkhoven, ouderling te Baarn; W. Duijst, ouderling te Buschoten.

Van de classis Breukelen:

Primus: Ds. G. Elshove te Breukelen; Ds. W. Maan te Vreeland; J. van der Bijl, ouderling te Kockengen; L. Jaarsma, ouderling te Loenen.

Secundus: Ds. H. de Koning te Mijdrecht; J. F. Vis, ouderling te Wilnis; K. E. Steenhuisen, ouderling te Loenen.

Agendum.

1. Opening door de saamroepende Kerk.
2. Onderzoek der credentialeviolen.
3. Verkiezing van het moderamen.
4. Aanwijzing van een broeder voor het pers-verslag.
5. Lezing van de notulen der vorige partij. Synode.
6. Ingekomen stukken.
7. Rapporten.
8. Een voorstel van de classis Utrecht inzake de bejaling der quota voor de verzorging van emeriti pred., quod. wed. en weezen in de provincie.

9. Verzoek van de classis Amersfoort. De classis Amersfoort verzoekt aan de prov. Synode van Utrecht, om aan de e. k. generale Synode te vragen, of in art. 93 der Acta van 1806, onder de uitdrukking: „bij volharding in hunne ongehoorzaamheid de wettige kerkelijke censuur toe te passen”, — te verstaan zij, dat men in die toepassing ten slotte doorga, tot afsnijding met het Formulier van den ban?

10. Protesten tegen het besluit der classis Utrecht inzake de kwestie te De Bilt.
11. Benoemingen.
12. Aanwijzing der saamroepende Kerk.
13. Rondvraag.
14. Lezing van het pers-verslag.
15. Sluiting.

Namens den Kerkeraad der roepende Kerk van Breukelen:

G. ELSHOVE, Praesid.

D. J. FOKKER, Scriba.

Feestprogramma van het Gouden Jubileum der Theologische School te Kampen.

Aan de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Ingevolge het besluit der Generale Synode van de Gereformeerde Kerken, gehouden te Arnheim 1902, waarbij den deputaten curatoren van de Theologische School vrijheid werd verleend, om bij gelegenheid van het vijftigjarig bestaan der School in 1904 te doen „beheigen zij oorbaar zouden achten”, benoemde het Curatorium in zijne vergadering van Juli 1903 de hieronder genoemde Commissie ter voorbereiding van eene feestelijke herdenking van dit voor de Gereformeerde Kerken in Nederland zoo betekenisvol feit.

De commissie, die bij dezen het door haar vastgestelde programma voor dit halve-eeuwsfeest der School u aanbiedt, acht het niet noodig u met vele woorden op te wekken tot deelneming aan het gouden feest uwer School. Het staat toch vast, dat de Heere de Theol. School vijftig jaren achtereen tot grooten zegen stelde voor Land en Kerk. Meer dan 500 dienaren des Woords, van wie nog zeer velen de Leren dien, ontvingen aan haar hunne opleiding. Zij had altijd de liefde der Kerken en zij heeft die nog, al moet ook gezegd, bij velen niet meer in die mate als zij wel waardig is om de velerlei zegening, die het den Koning der Kerk behaagde door haar Zijnen Kerken nu vijftig jaar te schenken. Hebben dezen God voor alles te prijzen, zeker niet het minst voor die eigen School tot opleiding van dienaren des Woords, die, hoe onwaardig ook in zichzelf en alles verbeurd hebbende voor het aangezicht Gods, door Hem zonder ophouden in liefde is gedacht en tot rijken zegen is gesteld.

Het was in de twaalfde zitting, in den voor- middag van Donderdag 15 Juni van het jaar 1854, dat de toenmalig Christelijke Afgesche- dene Gereformeerde Kerk, in Synode vergaderd te Zwolle, tot het besluit kwam, een algemeene Theologische School te stichten; met het bekende gevolg, dat de Theol. School voor al de kerken den 6en Dec. 1854 te Kampen werd geopend. De commissie heeft het mandaat ontvangen, de feestelijke herdenking te stellen op den jaardag van die gezegde Synode-zitting en niet op den 50en jaardag, 6 Dec a.s., omdat de winter- tijd vele moeilijkheden met zich brengt en velen zou kunnen verhinderen, die in den zomer wel gelegenheid hebben het feest bij te wonen. De feestdag is dus, zoo de Heere wil, *Woensdag 15 Juni a.s.*

Het feest zal worden gevierd in de plaats, waar de School gevestigd is, in *Kampen*. Aan al de Kerken wordt dringend verzocht, den *Zondag* te voren *Zondag 13 Juni e.k.* een dankruis en een feestcollectie in het midden der gemeente te houden.

Den avond vóór den feestdag Dinsdagavond 14 Juni, te 6 ure zal in de Burgwalkerk te Kampen een dank en bidstond worden ge- houden, waarbij de oudste dienaar des Woords te Kampen, Ds. G. Elzenga, zal voorgaan. Deze dank- en bidstond is voor ieder toegankelijk.

Na afloop derzer samenkomst zal Dinsdag- avond te 8 ure in de Aula der School door de studenten ontvangst bereid worden aan oud- studenten, oudleden van het Corps.

Op den feestdag zelf: *Woensdag 15 Juni* zal des morgens van 10—12 uur in de Burg- walkerk een bijeenkomst worden gehouden, waarin, na opening door den president der feestcommissie, Ds. J. Westerhuis van Gronin- gen, met gebed en een woord van welkom aan de feestgenooten, de rector der School, Prof. L. Lindéboom, eene feestrede zal houden.

Des middags te half drie ure zal er terzelve plaats een tweede bijeenkomst zijn, waarin het woord zal worden gevoerd door den Voorzitter van het Curatorium, Ds. T. Noordewier van Meppel; de Professoren M. Noordzij, H. Bouwman A. G. Honig; den Rector van het Gymna- sium, Dr. J. Kapteijn; den Voorzitter van het Comité voor feestgeving ten behoeve van het Studiefonds, Ds. J. H. Donner van Nieuw- dorp; en den Oud Curator Ds. T. Bos van Dokkum.

Aan den avond van den Feestdag zal, ten besluite, te 7 ure in de Burgwalkerk een be- perkte bijeenkomst worden gehouden, waartoe worden uitgenoodigd de Curatoren, de Profes- soren en de Studenten der School; de Leeraren van het Gymnasium en de Gymnasiasten der hoogste klasse, de Dienaren des Woords te Kampen, en een Deputatie uit den Kerkeraad aldaar. Zij is ook, voorzover er plaatsruimte zal zijn, toegankelijk voor die in eenige hoe- danigheid tot de School in betrekking staan, en voor Candidaten, en voor Kerkeraadsliden (Predikanten, Ouderlingen en Diakenen) uit de onderscheidene Gemeenten.

Aan allen, die gedurende het feest logies begeren, wordt verzocht, dit aan te vragen vóór 1 Juni bij den heer Dr. A. Noordzij te Kampen, lid der plaatselijke Subcommissie. Deze Commissie zal zooveel mogelijk zorgen voor logies bij broeders en zusters in *Kampen* of in *Zwolle*, en voor gereserveerde plaatsen in de kerk. Zie verder hare onderstaande medede- lingen.

Aan het verzoek om uitgifte van de vacante kaarten reeds met 1 Juni a.s., of om expres- kaarten voor dit Feest, kon door de Exploitatie der Staatsspoorwegen niet worden voldaan. Nochtans is dit verzoek niet geheel vruchteloos geweest. In overleg met de directie geven zij dezen raad: dat feestgangers uit een bepaalde plaats en omstreken een gezelschapskaart nemen, waarop men dan tezamen heen en terugreist. Zulke een kaart is geldig voor 3 dagen. De directie is echter bereid, voor deze gelegenheid kaarten voor 3 dagen uit te geven. Gezelschappen die een kaart voor 3 dagen begeren, moeten die tijdig aanvragen aan dit adres: „Exploitatie Staatsspoor Utrecht”. De Exploitatie zal dan aan de betrokkene Stationeers opdragen, die kaarten aan de adressanten uit te reiken.

Wij besluiten dit feestprogramma met den wensch, dat velen uit alle oorden des lands zullen op- komen tot het vieren van het gouden feest der School, en met de bede, dat de Heere door Zijne genade het feest zoo doe slagen, dat het rijkelijk strekke tot eere Zijns naams, tot heil der Kerken, tot welstand der School.

Met aanbeveling van het feest in de geboden van alle leden der Kerken,

De Commissie tot herdenking van het Halve Eeuwsfeest der Theol. School

Groningen, J. WESTERHUIS, Praes.
Kampen, 30 April. L. LINDBOOM,
Amersfoort, A. M. DONNER, Ser.

Buitenland.

Duitschland. Ter gedachtenis van Dr. A. Zahn.

In de *Reformierte Kirchenzeitung* gaat Dr. A. Zahn voort met den arbeid van Dr. A. Zahn in herinnering te brengen. Na medegedeeld te hebben welk eene machtige sprekerheid Dr. Zahn bezat, waardoor hij tot het hart der toehoorders doordrong, zegt hij, dat hij echter in zijne gemeente te Stuttgart maar weinig leden had, die hem verstonden. Hij had ervaren, gelijk hij in zijn boek over de toerekening zegt, dat slechts twee of drie toehoorders eenig gevoel hadden voor de groote waarheden van Paulus, van sionde en genade, die hij zeventien jaar lang te Stuttgart voorgedragen had. Zijne beste toehoorders waren de stillen in den lande, de vreemden die uit andere kerken van Stutt- gart kwamen, die voor het meereendeel behoorden tot de Lutherse kerk en deels tot de predi- kanten en tot den zoogenamen geestelijken stand konden gerekend worden. Hoezeer Dr. Zahn in laatstgenoemden kring gewaardeerd werd blijkt uit het getuigenis van een Luther- sch predikant, die kort na den dood van den ge- lieften leeraar sprak: „Diepe dankbaarheid ver- vult mij jegens hem. Ik eer in hem een metster in de Schrift, gelijk er niet gemakkelijk een te vinden was. Welk eene diepe uitlegging, welke grootsche gedachten en gezichtsputten kon men van den kansel of in het particulier verkeer, van hem vernemen! Ik houd het er voor, dat men uit dankbaarheid verplicht is hem in Zwaben te gedenken”. Zoo stond het in het nummer van 11 November 1900 in *Stuttgart's Sonntag- blatt*.

Met het oog op het feit, dat men zijn woorden gaarne hoorde, maar den zin daarvan niet verstand, moest Zahn met Eusebius klagen, dat hij wel het geluid der bazuin had laten hooren, doch dat men zich daardoor niet liet waar- schuwen.

Als men het hersenschijnlijk optimisme van de Methodisten op en onder den kansel had leeren kennen, en wat dat de predikwijze van het vleesch verheerlijkend Arminianisme, geen wegzinken voor Hem, die in het heiligdom woont, verstaat, maakte Zahn's prediking in haren diepen erust eene overvloedig indruk.

Da. Funk had te voren nooit zulk eene ver- schijning op den kansel gezien. Het was aan hem te bemerken, dat deze prediker niet tot de kinderen Enaks behoorde, die zich sterk wanen en gewichtig doen, maar dat iets in zijne ziel gevonden werd wat Jesaja deed uit- roepen: „Wee mij, ik verga, omdat ik een man van onreine lippen ben en woon te midden van een volk dat onrein van lippen is”. Men hoorde ook nooit in zijn preeken uitdrukkingen als: „wij moeten, wij kunnen dit of dat doen, of wanneer wij dit en dat deden, zou het beter met de wereld, de zending enz. staan.”

Wanneer iemand in de verloopende eeuw aan de „Schwarmeister” den oorlog had verklaard, dan was het wel de Gereformeerde predikant Zahn. Daarom zij niet op de hoogte, die volgens de oude traditie, geïnspireerd door den geest van een hatelijk confessionalisme, de Ge- reformeerde leer met die der geschiedrijvers op een lijn plaatsen. Juist uit Zahn's geschriften moest men zien, dat de twee genoemde denk- wijzen door eene niet te overbruggen kloof van elkander gescheiden zijn.

Uit zijn preeken herinnert Ds. Funk zich nog de volgende zinnen: „Ieder nuchter denkend mensch moet met angst en zorg de toekomst tegemoet gaan. Het groote, nieuwe rijk, dat zij die droombeelden najagen, voor hunne kerk verwacht, zal niet komen. Wij leven in de laatste tijden. Is de menschheid met een reformatie te helpen? De reformatie bracht ons het wel Noord, de genade en het leven. Maar de menschheid is niet meer te helpen. De afval komt, zegt een apostel, en is gekomen, en hij neemt toe en met hem de stroom des verderfs. De wonde, die de Reformatie aan den Anti- christ sloeg, is geheel en wij loopen met reuzen- schreden den dag des gerichts tegemoet.”

Wij onderschrijven deze woorden niet geheel. Dr. Zahn sprak hier uit den verborgen wij Gods, want de eisch tot reformatie geldt voor alle tijden en wordt niet opgeheven, maar eer aan gedrongen door het feit, dat wij met rassche schreden den tijd, waarin de Christus zal weder- komen op de wolken des Hemels, naderen. Maar dit neemt niet weg, dat wij kunnen ver- staan, dat deze woorden op Ds. Funk grooten indruk maakten.

Tenslotte vermeldt de schrijver dat het woord van Dr. Zahn, tot hem gericht: „Zonder dat gij van Boven geleerd wordt, zult zij de Paulinische tegenstelling van geloof en werken, van wet en genade niet kunnen verstaan. Lees vijftig de werken van Luther, Calvijn, Kohlbrenge en de geschriften hunner leerlingen”, — hem tot een keer- punt in zijn Theologische loopbaan werd. De dagen die hij nu doorleefde waren de schoonste van zijn leven, want door het lezen van de geschriften van de genoemde Godsmannen week de Roomsche Methodistische dualisme en ge- voelde hij iets van hetgeen Luther aldus uit- spreekt: „Toen ik uit den brief aan de Romeinen de rechtvaardigmaking leerde kennen, heb ik mij als geheel nieuw of wedergeboren bevoonden en ben door de open deur in het paradijs ge- gaan, en daar is aanstonds de geheele Heilige Schrift in eene andere gestalte voor mij komen te staan.”

Wij begrijpen dit volkomen. Dr. Zahn is menig predikant, die in de strikken van het Methodisme verstrikt was, of die dreigde mede- gesleept te worden met den geest des tijds, tot zegen geweest. Maar als ons niet alles bedriegt, heeft Dr. Zahn geen school gesticht en hebben zijn leerlingen, die hier en daar verspreid ar- beiden, geen organisatie, die hun vergunt me- schappelijk te arbeiden of gemeenschappe- lijk het goede voor de Gereformeerde kerken in Duitschland te zoeken. Hoe gansch anders souden de dingen in Duitschland met betrekking tot de Gereformeerde Kerk anders gelopen zijn, wanneer een man als Dr. Zahn de riel had kunnen zijn van den Gereformeerden bond!

— Uit den Elzas.

De viering van het Avondmaal door middel van het drinken uit afzonderlijke kelken heeft te Straatsburg in de Evangelische kerk bij het jongste Paascheft plaats gehad. Voor eenige maanden had niemand er aan gedacht dat zoo iets mogelijk was, maar de door de hoogleeraren Spitta en Smend doorgezette agitatie heeft het daartoe gebracht, dat bij de jongste viering van 's Heeren Avondmaal 450 personen aan een Avondmaalsdiner hebben aangezeten waaraan geen gemeenschappelijke beker rond ging.

Terwijl in andere landskerken vrees om in strijd te komen met de kerkorde van het invoeren der nieuwheid weerdheid, dreef men in den Elzas door, wat in strijd is met elken kerkelijken regel. Immers het veranderen van een gebruik dat reeds 400 jaar gevolgd is, en voortspruit uit liturgische voorschriften, ligt niet op den weg van eene plaatselijke kerk, maar moet door de gehele kerk geschieden. Dit begrijpt men in de landskerken niet zoo goed als in de Gereformeerde kerken; toch begrijpt men dat, hetgeen te Straatsburg geschied is, zonder dat daarin het kerkestuur of het opperconsistorium gekend is, niet kon bestaan. Na is het echter de vraag, of dat college het gebeurde als een fait accompli zal aanvaarden.

Wanneer de *Allgemeine Evangelische Kirchen- zeitung* zegt, dat op die manier de Gereformeerde wijze van Avondmaalsvieren wordt ingevoerd, dan toont dit invloedrijke blad in Duit- sch Lutherse kringen de Gereformeerde Avond- maalsviering niet te kennen. De Gereformeerde kerken hebben zich, nauwegezet door de Lutherse, gebouwen aan de inzetting van Christus omtrent het Heilig Avondmaal.

Uit het oogenpunt van de gezondheid behoeft men waarlijk niet te ijveren voor het gebruiken van afzonderlijke kelken. In de *Medizinische Reform* schreef A. Grotjahn, dat in de uitge- breide literatuur der geneeskunst niet een geval beschreven wordt, waarbij siekte door middel van den Avondmaalsbeker is overgebracht. Een Straatsburgsch predikant bracht een bacte- rioloog van Straatsburg, na de laatste Avond- maalsvieren resten van hetgeen in Avond- maalsbekers overgebleven was, met verzoek die te willen onderzoeken. Hij kreeg ten antwoord: „Gij gebruikt hier in den Elzas rooden Franschen wijn, deze bevat zooveel looizuren, dat aanstonds alle bacillen gedood worden”, en de bacterioloog ging niet tot het onderzoek over. Van lieverlede laten de voorstanders van het gebruiken van afzonderlijke kelken bij het Avond- maal het argument van de gezondheid varen. Het is te hopen, dat de gemeente des Heeren niet lang meer door dezen stuitenden strijd bereerd worde.

Gemengd nieuws.

In de *Wachter* lezen wij „*Polynesië bescherm*”. De voorganger van de Eerste Unitarische kerk te Detroit, Mich., Dr. Reed Stuart, heeft naar aanleiding van de hangende Mormonen kwestie over dit „*stately topic*” een lezing gehouden, en verklaard, dat „*polygamie* of veelwijverij door allen die den Bijbel als het Woord van God aanvaarden, als een wettig godsdienstig gebruik behoort erkend te worden.

Deze Unitarische doctor is blijkbaar niet erg bekend met den Bijbel, waarmee hij den spot drijft. Indien hij beter op de hoogte was, zou hij weten, dat polygamie nergens door God is gesanctioneerd (zoals Jesus de Joden van zinnen tijd duidelijk maakte) maar het was toegelaten vanwege de hardheid hun harten”. In den beginne heeft God voor eenen man eene vrouw verordend; niet vijf, tien of twintig. Hoe leemard verklaren kan, dat wie den Bijbel aanvaardt als het Woord van God, ook de wettigheid der polygamie moet erkennen, is, met het oog op Jesus' duidelijke verklaring, bevreemdend.

Uit het getuigenisverhoor in de Synodale te Washington is gebleken, dat wie de Mormonen formeel voor de wet trachten te beschermen, om- dat polygamie een deel uitmaakt van hun gods- dienstig geloof en dus een gewetenszaak is, daar voor geen recht hebben. Smith, President der Mormonen tocht heeft verklaard, dat volgens de leer der Mormonen gehoorzaamheid aan de open- baringen van God niet verplichtend is. „Men kan, zoo sprak hij, „dezen gehoorzamen of verwerpen zonder daardoor schuldig te worden. Door deze verklaring is alle verontschuldiging voor der Mor- monen veelwijverij ongedron. En verder mag de vraag gedaan, of een stelsel, hetwelk leert, dat gehoorzaamheid aan de geboden en openbaringen Gods een zaak is, overgelaten aan iemands eigen keuze, wel recht heeft op den naam van gods- dienst. Gehoorzaamheid aan God is het wezen van allen godsdienst, waar en valsch.

Polygamie kan dus met een beroep op „*strijding van godsdienst*” niet verdedigd worden. Het is niet een kwestie van „*godsdienst*”, maar van „*soete- lijkheden*”.

WINCKEL.

Voor Ginderen.

OOST EN WEST.

XX.

EEN VOORSTEL.

Omtrent veertien dagen later kreeg Karel de uitnodiging om te komen op het Oost- Indisch huis een groot gebouw dat stond en nog staat nabij de oude Franse kerk te Amsterdam. Het werd vroeger gebruikt door de Oost Indische Compagnie, doch is thans ingericht voor velerlei landkantoren. Den ouden naam heeft het echter behouden.

In het Oost-Indische huis gekomen, werd Karel gebracht in een kantoor bij een zeer delig heer, De Koningh geheeten. 't Was een der bewindhebbers van de Oost Indische Com- pagnie, de beroemde maatschappij die toen bijna een eeuw geleden opgericht, thans groot en machtig was, en haar kantoren en nedezet- tingen had in Azië en in Afrika.

De heer De Koningh deed Karel allerlei vragen, over zijn afkomst, zijn kennis, zijn plannen, en las toen een vrij langen brief door, die voor hem lag. Eindelijk sprak hij: „Gij zijt ons aanbevolen, door den heer Van Zaanden, die uw vriend is. Zoudt ge lust hebben naar de Kaap te gaan?”

„De Kaap mijnheer?” vroeg Karel.

„Ja, de Kaap de Goede Hoop in 't zuiden van Afrika.”

„Er gaan zooveel van uw landgenooten heen en ze hebben het er niet kwaad. Gewoonlijk echter nemen we geen vreemdelingen in onze dienst al kunnen ze vrij in ons gebied wonen. Doch met u willen we gaarne een uitzondering maken, als ge de Compagnie dienen wilt.”

Nu ging de heer De Koningh voort met allerlei te vertellen over het land daarginds, over het werk dat Karel hebben zou en zijn vooruitzichten. 't Slot van de zaak was, dat de laatste beoefde over het aanbod te zullen nadenken en binnen een paar dagen antwoord te geven.

Een veertig jaar voor den tijd waarover we nu spreken, was de Kaapkolonie gesticht door den vromen, wakkeren geneesheer Jan Anthonie van Riebeck. Hij stond in dienst van de Oost Indische Compagnie. Deze zond veel schepen naar de Oost, die — er was toen nog geen kanaal van Suez — den weg moesten nemen om de Kaap. Hoe lang zulk een reis duurde kunt ge daaruit opmaken, dat Van Riebeck zelf drie en een halve maand werk had om van Texel naar Zuid Afrika te komen! Nu doet men dat wel in een paar weken.

Daar de reis naar de Oost vanzelf nog veel langer duurde, was het voor de schepen zeer wenschelijk, dat ze niet al het noodige behoeften mee te nemen, maar halverwege een plek vonden, waar altijd versch water, vleesch, groenten en brandstof was te verkrijgen. Dit bedoelden de heren van de Compagnie. Maar wij de inlanders, de Hottentotten, geen groenten teelden, en 't veec ook veelal uit Nederland moest komen, werd er grond van de inboorlingen gekocht en moesten daarop menschen worden geplaatst, die voor landbouw en veeteelt zorgden. Ter bescherming van die menschen moest er een fort of vesting worden gebouwd, en daaruit is de Kaapstad ontstaan. Van Riebeck bracht dan ook allerlei ambachtslieden en landbouwers mee, en tevens enkele soldaten.

Allergs werd er meer land gekocht door de Compagnie en begon de landbouw en de vruchtenteelt te bloeien, zoodat er ook meederen lust kregen zich aan de Kaap te vestigen. Ook de veeveelt breidde zich uit en de Compagnie zorgde, dat men zich voor zijn geld van alles kon voorzien. Zoo vinden we opgeteekend, en 't is wel eens aardig dit te weten ter vergelijking met onze tijd, dat een pond speck zes stuivers kostte, een pond rijst en een pond koevleesch elk een stuiver, kalfvleesch twee stuivers, boter tien. Een eend of anders vogel kostte zowat een schelling, brood twee stuivers het pond. Een levende koe kon men kopen voor 25 gulden een schaap voor 3.

Ge zult zeggen dat alles, behalve het brood, heel goedkoop was bij nu vergeleken, te meer daar hier met een pond een half kilo wordt bedoeld. Maar ge moet er bij bedenken, dat het geld toen veel hooger waarde had dan nu.

Eerst woonden er in de nieuwe kolonie maar weinig menschen, doch telkens werden er mannen en vrouwen uit Nederland gezonden mits zij Protestanten waren en van goed levens gedrag. Overvacht echter kwam er groote versterking.

De vervolging had, gelijk we boven zagen, een menigte Protestanten, Gereformeerden, uit Frankrijk verdreven. Dit was in en na 1680 toen het edict van Nantes werd heropen, waardoor ook o. a. graaf de Raye en zijn gezin waren gedwongen geworden te vluchten.

Nu werden die vluchtelingen of Réfugiés

hier, zooda we weten, best ontvangen. Maar 't was moeilijk allen aan werk en brood te helpen.

Doch men had destijds aan de Kaap juist gebrek aan menschen en — overvloed van werk. Zoo besloot dan de Compagnie heel wijzelijk den „*vluchtelingen*”, zooda ze genoemd werden, vrijen overtocht naar Zuid-Afrika aan te bieden; ook zooda zij kosteloos land krijgen, en het noodige geld hun geleend worden om alles aan te schaffen wat zij voor hun bedrijf behoeften. Alleen moesten zij minstens vijf jaren blijven en den landbouw beoefenen.

Al spoedig maakten velen met dank van de schoone gelegenheid gebruik. 't Ware „*ijverige menschen*”, spoedig tevreden.” Natuurlijk spraken ze allen Fransch, en er zou dan ook een Franse dominee meegaan. In 1689 waren er al een honderd gezinnen van Huguenooten aan de Kaap. Hun afstammelingen leven daar nog. Dat blijkt o. a. uit de vele, welbekende Franse namen, aldaar, Fournie, Du Plessis, Marais, Du Toit, Malan, Viljoen e. a. Zij legden zich vooral op land- en wijnbouw toe en hadden het zoo, dat wel weinigen dachten aan terugkeeren. Allergs vermengden zij zich met de Hollanders, en ging de Franse taal te land. Thans zijn zij geheel in de Afrikaners of Boeren opgegaan.

Nu moet ge niet denken, dat di personen die bij de Compagnie in dienst traden, vooruit nauwkeurig wisten wat zij aan de Kaap zouden te doen hebben. Zij wisten aangeen om zowat alles te doen wat voor zou komen. Meestal ging men er heen om straks een beteren post te krijgen. We vinden gemeld, dat de ziekentrouster of krankenzieker nu en dan ook dienst deed, om aan het hoofd van een troep gewapende mannen mee te gaan koopen van de inlanders. Hoe de zieken het intusschen stelden, staat er niet bij. En nu zal men wel zeggen, dat de ziekentrouster buiten zijn werk ging, maar we moeten bedenken, dat bij gebrek aan de noodige menschen, ieder wel verplicht was van meer dan een ding verstand te hebben.

De uitgeweken Franschen werden als gezegd in den regel niet door de Compagnie in dienst genomen, wijl men ze als landbouwers best gebruiken kon, en ze als vreemd aan onze taal en onze belangen, in den dienst der maatschappij niet aanstonds van veel nut konden zijn.

Karel De Raye zou dan ook, zoo hij louter naar Afrika had willen gaan om er hoer te worden, geen voorspraak noodig gehad hebben. Doch iets anders was het nu bij in dienst der Com- pagnie zou treden. Daarom diende hem nu voortreffelijk de nieuwe vriendschap met den heer Van Zaanden. 't Zal thans duidelijk zijn, wat de heer De Koningh had behoeft in het gesprek 't welk we boven hebben meegedeeld.

HOOGENRIJK.

INGEZONDEN STUKKEN.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie.)

Hoogachtbare Redactie!

Mag ik u beledigd verzoeken om nevensgaand stukke in de *Wachter* op te nemen.

Zooda u zult zien, was het bestemd voor de *Bazuin*, waaraan ik 't 6 April jk. opzond.

Toen 't den 29ten nog niet geplaatst was, verzocht ik 't terug. Dat de Redactie dergelijke „*stukken*” liefst laat liggen, is mij onbegrijpelijk; meer zal ik er niet van zeggen. Alleen een redactie is verantwoordelijk voor wat zij „*opneemt*”, „*uitleeft*” of „*weigert*”.

Intusschen, zoolang de kwestie der „*oplei- ding*” nog aanhangig is, acht ik de „*gedachten*” van Dr. Honig, geplaatst aan het hoofd van mijn stukke, alle en aller behartiging waardig. Ze zijn zoo *eenzijdig* en *waar* naar inhoud en vorm, gespeeld aan alles wat zou kunnen kwetsen en verwijderen, getuigenis van pieteit voor historisch geworden toestanden en van teedere zorg voor de eenheid der kerken.

Omdat ik lang niet vrij ben van bezorgdheid voor de eenheid der kerken, zag ik zoo gaarne voornemende „*gedachten*” onder het oog gebracht van allen, die Sion lief hebben. Te meer, nu gelijk Dr. B. Wielinga in de *Gedachte Kerk- bode* m. i. zeer terecht opmerkt, „*het vraagstuk der opleiding*”, dat geheel op zich zelf staat, in een onzaligen strijd over de leer bedolven wordt” — „*Tusschen* () verdient m. i. dit stuk van Dr. W., dat gewerdert werd door de *Wachter*, overname in alle onze Gerf. bladen.

Wij belevten inderdaad ernstige tijden. De „*eigen lichte*” dreigt de wig te worden en de „*leerkeuze*” de ontzaglijke moker om die wig in den boom te drijven en dezen met geweld te doen spleeten. Zoo de Heere het niet verboodt, forceert de *Wachter* een scheuring in onze Gerf. kerken.

Hoezeer bladen als de *Wachter* onverantwoordelijk onrecht plegen, door broeders, kerkeraden en kerken, die met de beweging der „*verenigingen*” voor de Theol. School niet kunnen sympathieeren, als tegenstanders voor te stellen, toch is dat eene kleinigheid, en gemakkelij te dragen, in vergelijking met de „*opgeworpen leerkeuze*” en in verband hiermee de „*veroordeeling*” der kerkelijke vereeni- ging in 1893 en het tegengaan der plaatselijke ineenstemming.

Wat eerst door velen niet werd begrepen, wordt nu zonder „*blikken of bloezen*” voor allen uitgesproken, dat n.l. de verenigingen voor de Theol. School wettelen in kerkelijke sympathie en antipathieën.

Nu zouden we willen vragen, mijnheer de Redacteur, zou die zoogenaaide „*leerkeuze*” niet binnenshuis, in een vergadering van Theolo- gen, liefst met de ouderlingen er bij, behan- deld kunnen worden?

Mei haat te negeren, wordt ze niet opge- lost, integendeel, veel meer „*opgeblazen*”. Cou- ranten, zegt men, zijn voor behandeling van diepzinige stukken niet geschikt. Intusschen worden ze week aan week in de bladen opge- dracht, zonder te vragen of de eenvoudige lezer ze verteren kan en — wat het ergste is — zonder 't „*hoor en wederhoor*” te betrachten.

Het „*jammelijk gevolg*” hiervan is: „*misverstand*”, „*verketting*”, „*beroering van de gemoederen*”, „*verbreking*” van den broederbond” en eindelijk „*scheuring*”, en over dit alles het gejuich van den vijand, de schaterlach der hel.

Reeds wordt er geklaagd — kan 't anders? — dat de liefde verkoudt, dat het geestelijk leven kwijnt, dat de levendige belangstelling in de bediening des Woords en der